

Ghanese E-waste delegatie op excursie in de Rotterdamse haven. Van links naar rechts; John Pwamang, directeur van de Ghanese milieudienst EPA. Jenny van Houten, programmasecretaris Versterking Internationale Milieuhandhaving, Mike Anane, milieujournalist in Ghana.

VROM-Inspectie pakt bloeiende afvalhandel naar West-Afrika aan

De digitale dump

Zeven van de 28 Britse scheepsrederijen hebben besloten om voorlopig geen gevaarlijk elektronisch afval (E-waste) meer naar Nigeria te versturen. Nadat Nigeria in de loop van de zomer diverse scheepsladingen met elektronisch afval had geweigerd en de schepen terugstuurde naar Europa, willen de Britse verladers nu eerst meer duidelijkheid over de regelgeving voor elektronisch afval, 'Dat is *breaking news*', zei Chris Smith van de milieudienst van Engeland en Wales, Environmental Agency (EA) op de internationale conferentie over E-waste, op 2 november in Den Haag.

„De Nigeriaanse regering eist dat oude computers, beeldschermen, magnetrons en alle andere apparatuur voortaan deugdelijk verpakt zijn en voorzien van testrapporten waaruit blijkt dat de apparaten nog werkzaam zijn.” Op de E-waste conferentie, georganiseerd door

de VROM-Inspectie en de Nederlandse Verwijdering Metalektro Producten (NVMP), stonden internationale samenwerking en betere handhaving centraal.

Voor het eerst doet de VROM-Inspectie samen met de Britten ook strafrechter-

lijk 'EVOA' onderzoek naar de E-waste criminaliteit. „Engeland heeft veertig verschillende inzamelingsystemen en de afvalmaffia is diep doorgedrongen in het kringloopcircuit”, vertelt EA-expert Chris Smith. Hij leidt een regionaal team in Engeland dat onderzoek doet naar illegale afvaltransporten. „Het strafrechterlijk onderzoek heeft vertakkingen naar vrouwenhandel en illegale bordelen, handel in gestolen motorfietsen en gewapende roofovervallen. Flink wat elektronisch afval gaat – al dan niet via het Britse recyclingcircuit - alsnog op de boot naar Europa en vervolgens met grotere schepen naar West-Afrika.” >>

E-waste in de praktijk op een Ghaneese afvalberg.

Jaarlijks ontstaat wereldwijd een stroom van twintig tot vijftig miljoen ton elektronisch afval. Slechts tien procent daarvan wordt in Engeland gerecycled. Volgens de Britse douane werden in 2008 227 miljoen elektrische en elektronische items uit het Verenigd Koninkrijk uitgevoerd. “Onder de pretentie van recycling slaan fly by night companies met wat smeergeld snel en ontraceerbaar hun slag”, zegt Smith.

Export toegestaan

Volgens Europese wetgeving is de export van tweedehands elektrische en elektronische apparaten naar derde wereldlanden toegestaan. Export van e-waste naar Afrika is over het algemeen wettelijk niet verboden, maar de rederij moet een vergunning hebben van autoriteiten in landen van doorvoer, invoer en uitvoer. In de praktijk krijgt men die echter nooit. Naar schatting de helft van de geëxporteerde elektronische apparaten zijn aan te merken als E-waste. Toch vindt dat spul op steeds grotere

schaal zijn weg naar West-Afrika. Verkeerde labeling van containers en menging van afvalstromen maken het probleem nog ondoorzichtiger. „In Nederland wordt door de NVMP veel meer dan tien procent ingezameld”, vertelt Jenny van Houten, programmasecretaris Versterking Internationale Milieuhandhaving van de VROM-Inspectie. „Wij verzamelen 8,5 van de achttien kilo per inwoner in. Daarnaast gaat een deel naar de metaalrecycling (twee kilo) en een deel verdwijnt in het huisvuil (twee kilo). Er is eigenlijk maar 3,5 kilo die niet terug te vinden is in recycling. Dus de situatie in Nederland is gelukkig een stuk beter dan die in Engeland.

Internationale samenwerking

Dagelijks verlaten 2.250 veertig voetscontainers met afval de haven van Rotterdam. Het is afkomstig uit heel Europa. Rotterdam is een zeer grote doorvoerhaven. We willen de afvalhandel niet alleen beter controleren, maar ook bewustzijn en draagvlak creëren en het bedrijfsleven en andere stake-

holders beter informeren over wat wel of niet is toegestaan. Het E-waste probleem is extra ingewikkeld omdat de regels in elk land weer anders zijn.” Grote afvalimporteurs zijn China, India, Nigeria en Ghana. „Onze prioriteit voor E-waste ligt bij samenwerking met Ghana”, zegt Jenny van Houten. „In 2009 is een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de milieudienst EPA, de havenautoriteiten en de douane. De VROM-Inspectie helpt verder de Ghaneese autoriteiten ondermeer bij het opzetten van wet- en regelgeving voor E-waste.”

„Het verwerken van elektronisch afval levert Ghana veel werkgelegenheid op”, onderstreept John Pwamang, directeur van de Ghaneese milieudienst EPA. „Er is in ons land veel vraag naar tweedehands spullen. Maar vaak worden die near end-of-life producten snel afval. Hun levensduur wordt nog verkort door de vele stroomstoringen in Ghana.” Een socio-economische studie die tijdens de E-waste conferentie werd gepresenteerd, laat zien dat naar schatting 20.000 tot 35.000 Ghanezen in hun levensonderhoud voorzien door te werken op de stortplaatsen waar zij apparaten verzamelen, repareren en ‘recyclen’. De ‘scavengers’ op de stort verdienen 2 tot 4.6 US dollar per dag. Ze werken daarvoor tien - twaalf uur per dag, zeven dagen per week. „E-waste is de meest problematische component van die afvalstroom, vanwege de giftige componenten”, aldus Pwamang. Platte beeldschermen (CRT’s) leveren veel milieuproblemen op. Het glas van de beeldbuizen is gevaarlijk afval door het lood en de chemische poederlaag in de beeldbuis (CRT glass). Met een hamer wordt het glas gebroken. Alleen het koper is bruikbaar, al het glasafval blijft achter. Kinderen lopen daar weer op blote voeten tussendoor.

Vijfhonderd containers per maand

„De laatste vijf jaar is het als een tsunami”, zegt de Ghanese milieujournalist Mike Anane. Ook apparaten die keurig legaal zijn ingezameld belanden alsnog in Ghana op de stort. Anane fotografeert al jarenlang labels op afgedankte apparaten. Daartoe behoren diverse gerenommeerde universiteiten, maar ook de banken en overheidsinstanties. Inmiddels worden volgens Anane vijfhonderd ladingen met E-waste per maand in Ghana gedumpt. Hij laat foto's zien van het veld waar hij als tiener voetbalde met zijn vrienden. Dat veld ligt nu bezaaid met een onafzienbare berg kapotte elektronische apparatuur. Het water in de vroeger zo idyllische Korle lagune is morsdood, het heeft een vieze rode kleur, de vissers zijn weggetrokken. Maar ook in de binnenstad is steeds meer elektronisch zwerfvuil zichtbaar, zomaar langs de weg. Volgens Mike Anane werken kinderen, die soms niet ouder zijn dan drie of vier, hele dagen op de stort op zoek naar bruikbaar koper, tin en aluminium, zonder enige persoonlijke bescherming. „Ze gaan de oude computers met hamers, stenen of met hun blote handen te lijf om koper en tin terug te winnen. De gerecyclede metalen vinden weer hun weg naar de Chinese industrie.” Een grote berg plastic en glas blijft achter. Soms steken de ‘scavengers’ eenvoudig het hele apparaat in de fik. Dat levert weinig milieurendement en veel vervuiling op. Bij de verbranding van PVC komen kankerverwekkende dioxines vrij. De dampen bevatten ook veel zware metalen, die schadelijk zijn voor de verzamelaars op de stort, voor de omwonenden en voor het milieu. „De afvalverwerkers staan de hele dag in die smerige rook”, zegt Anane: „Ze dragen geen mondkapjes of handschoenen. Hun handen zitten vol snijwonden. Niemand is ingeënt tegen

tetanus. Over diepere snijwonden gieten ze loodzuur uit oude accu's in de hoop dat het helpt en daarna gaan ze weer aan het werk. Velen krijgen binnen enkele jaren ademhalingsproblemen en kanker.”

Onverpakt betekent afval

Vanuit de Ghanese zeehaven Tema, 28 kilometer ten oosten van Accra, worden volgens Anane veel ladingen rechtstreeks naar de stort gereden. Computers en beeldschermen die voor hergebruik bedoeld zijn, moeten stevig verpakt zijn. Zijn ze onverpakt, dan merkt de Europese douane ze aan als gevaarlijk afval. Een deel van de computers gaat stuk tijdens het transport. In Ghana kan men oude apparaten vaak met eenvoudige middelen en veel geduld verbluffend goed weer repareren. De loonkosten zijn immers laag. Volgens milieujournalist Anane is 85 procent van de apparaten die Ghana binnenkomen onbruikbaar. „De aankoop is in veel tweedehands winkeltjes een loterij. Je mag het apparaat niet in de winkel testen en moet dus maar afwachten of het werkt.”

Testrapporten

Zijn testrapporten als bijsluiter een oplossing? Afvalexpert René Noltus van de Rotterdamse douane heeft er een hard hoofd in. „Zo'n 40 voeter is gróót. De handelaren stouwen zo'n container tot in alle hoekjes vol met koelkasten, magnetrons, mp3-spelers, mobieltjes en noem maar op. Als bij elk apparaat een testrapport moet zitten, krijg je straks bij elke container zo'n stapel papier en wie moet dat in vredesnaam allemaal controleren?” De Rotterdamse haven verwerkt twaalf tot veertien miljoen containers per jaar. Daarvan scant de Rotterdamse douane, die acht fulltime afvalspecialisten in dienst heeft, er jaarlijks zo'n 45 duizend, op grond van risico-analyses vooraf. „Zulke doelge-

richte inspecties hebben een trefkans van twintig procent”, vertelt Noltus. De weg die een apparaat aflegt vanaf het allereerste gebruik tot illegale afdanking is lang en ondoorzichtig. Om zoveel mogelijk Nederlandse E-waste in een verantwoord recyclingsstelsel te krijgen heeft de stichting Nederlandse Verwijdering Metalektrische Producten (NVMP) sinds 2009 inzamelcontracten gesloten met alle Nederlandse gemeenten. Ook zijn afspraken gemaakt met detaillisten over afgifte van afgedankte elektrische apparaten. Volgens NVMP-voorman Cees van Leeuwen werd in 2009 al tachtig procent van alle Nederlandse E-waste ingezameld. „Wij bieden de gemeenten compensatie voor hun inzamelingskosten. De inzameling van zestien kilo E-waste per inwoner per jaar zal de Nederlandse industrie in het jaar 2016 meer dan veertig miljoen euro per jaar kosten.” Volgens Jenny van Houten kan de VROM-Inspectie nooit alle handel en afdanking van tweedehands apparaten zelf controleren. „Wij hebben onze handhavingspartners bij provincies en gemeenten heel hard nodig! Echt elke handhaver kan een steentje bijdragen aan betere handhaving in deze afvalketen, op alle niveaus.”

Nadere informatie:

- ing. Jenny van Houten, Programma Secretaris Versterking Internationale Milieuhandhaving, tel. 070 3390694, jenny.vanhouten@minvrom.nl
- Nederlandse Verwijdering Metalektrische Producten (NVMP), Ted van Hintum, tel. 079 35 31 394, pers@nvmp.nl.
- Milieujournalist Mike Anane, tel. (in Ghana) 233244656632, mikeanane@yahoo.com

Tekst: Marion de Boo

Fotografie: Mike Anane